

3. Положение об ученых степенях // Журнал Министерства народного просвещения. – 1844. – № 3. – С.484-496.
4. Журнал министерства народного просвещения. – 1879. – № 2. – С.175.
5. Журнал министерства народного просвещения. – 1863. – № 4. – С.215.
6. Чесноков В.И. Движение за «разделение историко-филологического факультета» и начало специализации университетского исторического образования в 50-х – 70-х гг. XIX ст. // Российские университеты в XIX – начале XX в.: Сб. ст. / Под ред. В.И. Чеснокова. – Воронеж, 1993. – С.72-77.
7. Общий устав императорских Российских университетов. П. 21. – СПб, 1863. – С.11-17.
8. Историко-филологический факультет Харьковского университета за сто лет его существования (1805 - 1905) / Под ред. М.Г. Халанского, Д.И. Багалня. – Харьков, 1908.
9. Обзор деятельности Министерства народного просвещения в 1879-1881 гг. – СПб, 1881. – 213 с.

УДК 006. 015.5:378.12/.663(71)

Артиш М.І.

Національний університет біоресурсів
і природокористування України

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КАНАДИ

У статті розглянуті визначальні елементи контролю якості викладання у канадських вищих аграрних навчальних закладах. Проаналізовано вплив студентського оцінювання діяльності викладачів на якість надання ними освітніх послуг.

Ключові слова: вища освіта; оцінювання; якість викладання; студентський рейтинг.

Артыш М.И. Система обеспечения преподавательской деятельности в высших учебных заведениях Канады. В статье рассмотрены определяющие элементы контроля качества преподавания в канадских аграрных университетах. Проанализировано влияние студенческого оценивания деятельности преподавателей на качество предоставления ими образовательных услуг.

Ключевые слова: высшее образование; оценивание; качество преподавания; студенческий рейтинг.

Artysh M. The system of quality control of teachers in higher schools in Canada. The article deals with defining the elements of quality control of teaching in Canadian agrarian universities. The influence of student evaluation of teachers on the quality of their education.

Key words: higher education; evaluation; assessment of teaching quality; student rating.

Оцінка якості освітніх послуг в університетах Канади – ключовий елемент державної освітньої політики. Дослідження показують, що саме якість освіти є однією з важливих умов економічного росту країни. Система оцінювання викладачів студентами активно використовується у Канаді та США, а в останні роки спостерігається велика зацікавленість нею в Європі та країнах Південно-Східної Азії.

У вітчизняній теорії вищої школи все ще актуальною є проблема формування особистості викладача, тому вивчення системи оцінювання і стимулювання якості викладацької діяльності має визначну практичну цінність.

Зацікавленість у практиці використання системи оцінювання викладачів вищих навчальних закладів студентами в Україні зумовлена такими міркуваннями. По-перше, велика конкуренція між університетами спонукає їх приділяти значну увагу якості надання додаткових освітніх послуг (наприклад, доуніверситетська підготовка, програми підвищення кваліфікації). По-друге, сьогодні назріла необхідність у модернізації системи державного контролю якості послуг вищої освіти. Існуючу систему показників, котра характеризує послуги вищої освіти і діяльність викладачів, ми успадкували від радянської планової системи. Основна увага надається забезпеченості освітнього сектору факторами виробництва: числом комп'ютерів на одного студента, розмірами бібліотечного фонду, площею приміщень, співвідношенням викладачів і студентів тощо. Така система не може створити стимули для підвищення якості освітніх послуг, оскільки у ній не закладені відповідні принципи. Тому виникає потреба у модернізації системи оцінювання університетських послуг. Необхідне упровадження таких інструментів, які поряд із ресурсним забезпеченням університетів вимірювали результати його діяльності. Система оцінювання викладачів студентами може розглядатися у якості одного із важливих інструментів такого вимірювання.

Аналіз актуальних досліджень засвідчив, що проблеми оцінювання якості викладання у вищій школі стали предметом деяких окремих досліджень, зокрема таких зарубіжних науковців, як R. Johnson, H.W. Marsh, L. Roche., М. Іродов, Т. Ісаєва, С. Разумов, вітчизняних дослідників – О. Вошевська, Н. Муқан. Проте поставлена проблема потребує подальшого вивчення.

Метою статті є вивчення практики використання системи оцінювання викладачів студентами в університетах Канади.

Основною фігурою в освітньому процесі у формуванні особистості майбутнього фахівця, його світоглядних та професійних якостей є викладач вищого навчального закладу. Розглянемо особливості педагогічної діяльності викладача канадського вищого аграрного навчального закладу.

Насамперед зазначимо, що під терміном «викладач» у канадських вищих навчальних закладах мають на увазі асистентів викладачів магістратури, що відповідають за курси (graduate teaching assistants with responsibilities for courses); спеціалістів-консультантів з практики (field supervisors); викладачів-практиків (clinical instructors); викладачів-асистентів, що проводять заняття під час сесій (session instructors); професорів, які працюють за контрактом (tenured professors). Термін „курс” означає дисципліну бакалаврату, магістратури; лабораторний курс, додатковий курс.

Відповідно, у штатному переліку затверджено такі посади: асистент; лектор; інструктор; асистент-професор; «асоційейт-професор» (доцент); професор. Розглянемо процедуру прийому викладача на роботу.

Кожен викладач укладає індивідуальний контракт з університетом на надання ним визначеного комплексу навчальних та дослідницьких послуг на рік. Короткотривалі контракти практикують з метою підвищення фахової конкурентоспроможності між викладачами. Додамо, що канадські викладачі працюють в умовах професійної конкуренції та суперництва, прагнучи залучити до вивчення своїх навчальних курсів максимальну кількість студентів. Популярність курсу у студентів свідчить про професійні якості викладача.

Створення нової викладацької ставки пов'язане передусім з виділенням додаткових коштів або перерозподілом за рахунок інших департаментів (кафедр) і курсів. Ця процедура триває не менше року. Також обов'язковою умовою є проведення пробної лекції, бесіда з працевластувачем та береться до уваги особисте ставлення викладачів департаменту до кандидата.

Оскільки канадські університети є суспільними, то вирішальне значення при прийомі на роботу нового викладача є позиція наглядової ради провінції. Рада, зазвичай, підтримує позицію навчального закладу, котрий аргументовано повинен довести фінансову можливість та функціональну необхідність відкриття нової викладацької ставки для підтримки належного рівня навчального процесу чи проведення наукових досліджень [1, с. 107]. Тому відкриття нової ставки у канадському університеті є предметом ретельного погодження інтересів між викладачами, департаментом, адміністрацією університету, студентською радою.

Коротко зупинимося на тих функціях, які виконують викладачі різних категорій. На посаді асистента найчастіше працюють аспіранти. Інструктор, зазвичай, керує практикою та проводить практичні заняття. Посаду лектора найчастіше посідають викладачі-сумісники.

Основною діяльністю канадського професора є безпосередньо викладання, хоча 8% університетських професорів постійно займаються науковими дослідженнями [6, с.40]. Додамо, що асистент-професору порівняно з доцентом та професором довіряють менш престижні курси і дають більше навчальне навантаження.

Наголосимо, що лише професор може працювати в університеті постійно. У канадських університетах праткикується пожиттєвий найм професора (*tenure*). За такої умови (табл.1) викладач отримує визначені соціальні, правові гарантії та можливість гідного існування [5].

У сучасній канадській науковій літературі [4, с. 221] трактується, що така практика призводить до застою та обмеження мобільності канадської професури. На думку багатьох канадських викладачів, особливо молодих, *tenure* часто перетворюється на

звичайну синекуру і абсолютно не сприяє процесу адаптації університету до новітніх вимог.

На таблиці показано рівень річної заробітної плати викладачів університетів Канади за 2005 – 2009 рр., у канадських доларах.

Таблиця 1

Роки	Асистент-професор	Доцент	Професор
2005	53 633	69 031	86 194
2007	54 159	69 384	87 467
2009	57 572	74 099	93 332

Дані таблиці 1 є достатньою підставою для висновку про те, що викладачі Канади досить високооплачувана соціальна група. Наголосимо, що заробітна плата аналогічної категорії вітчизняних викладачів на порядок менша від заробітної плати канадських колег.

Не зайве додати, що канадська система освіти має посаду, аналогів якій в Україні немає. Це посада академічного куратора (*Academic Adviser*).

Варто підкреслити, що академічний наставник у парі «студент-університет» представляє інтереси університету і у рамках встановлених правил може обмежувати свободи і права студента, тобто самостійно приймати рішення. Ступінь свободи студента є максимальною, якщо показники його навчальної роботи знаходяться у допустимих діапазонах відхилення від середніх нормативів і рекомендацій. Якщо ж студент істотно відстає від рекомендованого графіка засвоєння обов'язкового компонента освітньої програми, то його права у виборі курсів додаткової спеціалізації і концентрації освітньої програми обмежуються у тій мірі, в якій він відстає.

Контроль за роботою викладачів-консультантів здійснює департамент навчальної роботи університету, який за підсумками кожного навчального року готує і надає деканам та завідувачам департаментів відповідні звіти. Оцінка якості роботи викладача-консультанта враховується при щорічній атестації викладачів, встановленні надбавок до заробітної платні тощо [2, с. 65].

Перш ніж перейти до висвітлення технологічних аспектів контролю результатів педагогічної діяльності канадського викладача-аграрника, розглянемо функції системи оцінювання.

Канадські та американські дослідники виділяють три функції системи оцінювання викладачів студентами [4, с. 238]:

Звернімо увагу, система оцінювання викладачів студентами є лише одним з елементів контролю якості викладання. Значна увага надається іншим факторам, які можуть мати вплив на рейтинг викладача. Для об'єктивного оцінювання педагогічної діяльності викладача, здійснюється комплексний аналіз його діяльності. Зокрема, до уваги беруться результати універсального студентського рейтингу викладання (*Universal Student Ratings of Instruction*), рейтинг серед колег,

самооцінка викладача, оцінка комітету факультету (Faculty Evaluation Committee) з питань організації навчального процесу.

Анкетування проводиться адміністрацією факультету за відсутності викладача. Більшість питань присвячено оцінюванню курсу та педагогічних якостей викладача і надається шкала оцінювання. На зворотному боці анкети є дві колонки, де студенти за бажанням можуть написати короткий відгук про курс та діяльність педагога. Додамо, що незважаючи на те, що процес анонімний, існують такі питання, як «очікувана оцінка», «відсоток відвідуваних занять». Вони ставляться з метою визначення рівня значущості відповідей успішних студентів порівняно з тими, хто відвідував курси кілька разів.

Домінуючим показником при оцінюванні ефективності викладання є думки студентів, де вони оцінюють педагогічну майстерність, якість навчального курсу, визначають сильні та слабкі характеристики тощо. З цієї позиції зацікавлюють результати опитування студентів канадських вищих навчальних закладів щодо того, якими якостями має володіти викладач. Респонденти вказали, що:

- викладач має бути ефективним тайм-менеджером;
- використовувати різні форми роботи – як спільне навчання, так і індивідуальне;
- з повагою ставитись до культурних і національних особливостей студентів;
- частіше проводити консультації;
- пов'язувати зміст курсу з досвідом студентів.

Слід наголосити, що результати студентського оцінювання викладання є виключно для внутрішнього користування, надання інформації широкому загалу забороняється.

Окрім анонімності, гарантується, що заповнені анкети будуть показані викладачам лише після того, як будуть виставлені фінальні бали. Інколи викладачеві подають лише вибіркочу інформацію: кількість студентів, які брали участь у опитуванні; середній бал кожної анкети; рейтинг у професорсько-викладацькому складі факультету, департаменту.

Дослідники зазначають, що оцінювання роботи викладачів є важливим інструментом вивчення якості освітніх послуг, водночас закликають обережно ставитися до інформації і не використовувати її в якості єдиного критерію для кар'єрного росту чи матеріального заохочення. Проте визнають, що така інформація дозволяє виявити випадки низької якості викладання; простежувати професійний ріст викладачів, зміни у взаєвідносинах між студентами і конкретними викладачами [3, с. 427].

У процесі дослідження встановлено провідні організаційно-педагогічні умови, які визначають професійний рівень діяльності канадського викладача-аграрника:

- професійна конкуренція і суперництво між викладачами на фоні залучення студентів до вивчення свого курсу (відвідуваність свідчить про професійні якості викладача);
- систематичний контроль адміністрації факультетів щодо якості виконання своїх обов'язків;

- вплив рейтингу на подальшу професійну кар'єру викладачів, матеріальне забезпечення (надбавки, премії).

Таким чином, система оцінювання роботи викладачів студентами у канадських вищих навчальних закладах є основним інструментом контролю і стимулювання якості викладання, а принцип орієнтації на якість педагогічної діяльності лежить в основі кадрової політики університетів Канади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кубышкин А.И. Политика государства в сфере образования / А.И. Кубышкин. – «США-Канада», – 2003. – №1. – С.100-113.
2. Сазонов Б. Организационно-экономические аспекты модернизации: система зачетных единиц / Б. Сазонов // Высшее образование сегодня. – 2005. – №6/05. – С. 63-79.
3. Johnson R. The Authority of the Student Evaluation Questionnaire / R. Johnson // Teaching in Higher Education. – 2000. – Vol. 5. – № 4. – P.419-434.
4. Marsh H.W. The Use of Students' Evaluations and Individually Structured Intervention to Enhance University Teaching Effectiveness / H.W. Marsh, L. Roche // American Educational Journal. – 1993. – Vol. 30, 1. – P. 217-251.
5. Statistics Canada, Centre for Education Statistics, Catalogue No. 81-339-XIV. University Affairs. – 1993. – №4. – P.38-49.

УДК 378.14

Михайленко Н.А.

Сумський державний педагогічний університет ім.А.С.Макаренка

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена проблемі творчої діяльності вчителя як складової ефективного педагогічного процесу. В статті розкриваються сутність творчої діяльності вчителя, її специфіка та основні напрями.

Ключові слова: творчість, творча діяльність, учитель, творча самореалізація.

Михайленко Н.А. Творческая деятельность учителя как составляющая успешного педагогического процесса. *Статья посвящена проблеме творческой деятельности учителя как составляющей эффективного педагогического процесса. В статье раскрываются сущность творческой деятельности учителя, ее специфика и основные направления.*

Ключевые слова: творчество, творческая деятельность, учитель, творческая самореализация.

Natalya Mykhaylenko. Creative activity of the teacher as the component of successful pedagogical process. *The article deals with the problem of creative activity of the teacher as a component of effective pedagogical process. The article reveals the essence of creative activity of the teacher, its specific features and the main directions.*

Key words: creativity, creative activity, teacher, creative self-realization.